

כל החיים לפניו – תקציר

זהו רומן ריאליסטי חברתי הכולל ביקורת חברתית. זהו גם "רומן התחנכות או חניכה" - במרכזו גיבור צעיר (ילד או נער) שניצב בפתח "החיים האמיתיים", עובר תהליך של התנסות, "למידה", בעזרת "דמויות מחנכות"/"חונכות" של מבוגרים ממנו בסיום הרומן שלפניו שתי הדמויות המחנכות יורדות מה-"במה" ומומו ניצב מול "החיים" שלפניו, מבוגר יותר, כבר מכיר בגילו האמיתי ובזהות האמיתית של הוריו (מה שמרכיב גם את זהותו העצמית). בסוף הרומן מסתיים פרק אחד בחייו ומתחיל פרק שני.

השם "כל החיים לפניו" ניתן לקריאה כפולה. ניתן לפרש את שם הרומן בראייה אופטימית לאור סיומו, שכן מומו, בשיא הבדידות וחוסר המוצא, כשהוא מסרב להיפרד מרוזה המתה הוא מקבל סיכוי חדש לחיים אחרים בביתם של נאדין וראמון, כשהוא בוגר יותר, מחושל, ואולי באמת "כל החיים לפניו".

אולם לאמירתו של דר' כץ יש למרבה הצער גם צד אירוני. איזה חיים באמת מצפים למומו? הקריאה הכפולה של שם הסיפור מתאימה מאוד לרוח המנשבת בו, שילוב של דמע והומור מנחם, של ייאוש, עוני ופשע ויחד עם זאת, התפעמות מחממת לב מיחסי אנוש של אהבה ונתינה, יכולת השרדות למרות הכל.

הרומן "כל החיים לפניו" הוא **מונולוג ויזווי**, וכפי שיתברר בסיום, המונולוג מושמע ע"י מומו, גיבור הרומן, באוזני משפחה צרפתית טיפוסית השייכת למעמד הבינוני גבוה. המשפחה לא נרתעת ממומו, קולטת אותו ומעוניינת לשמוע את סיפורו. **דמות המספר היא של "מספר גיבור", לא "מספר כל יודע",** המציאות עוברת כולה מזווית ראייתו הסובייקטיבית, ודרך הסיפור שלו קצת אסוציאטיבית בקפיצה מעניין לעניין. השימוש בפניה הישירה ודיבור יומיומי יוצרים קרבה והזדהות עם הגיבור.

הסיפור מזווית ראייה של מומו הילד-נער נעזר באמצעי ספרותי מרכזי ברומן זה והוא: ה-"**הזרה**". שפירושה הפיכת המוכר לזר - לתאר דברים ידועים ושגורים מזווית ראייה מפתיעה הגורמת לקורא לראות אותם "אחרת". הקורא הממוצע של הספר הוא סביר להניח קורא "משכיל", "בורגני" המביט על העולם שמתואר כאן (שולי החברה, עולם הזונות וילדיהן וכו') במבט מבחוץ. בנוסף, גם זווית הראייה של ילד תורמת ל-"הזרה". מצד אחד, הוא ילד נאיבי ומצד שני, הוא מגלה בגרות מפתיעה ושילוב בין תמימות למבט ציני ומפוקח על החיים.

נקודת המפנה המשמעותית בחיי הגיבור היא למעשה נקודת הסיום. מותה של גברת רוזה שעשוי לחולל שינוי בחייו, ועם המעבר למשפחה של נאדין, מתחיל שלב חדש בחייו. **הסיום** לגבי הגיבור הוא **סגור, לפחות מבחינת יחסיו עם רוזה אך במובן אחר ניתן לראות בכך סיום פתוח** – "כל החיים לפניו" – ללא התחייבות – מומו שומר על חרותו.

הזמן: שנות השבעים של המאה הקודמת, מאי 1969.

עלילת הרומן "כל החיים לפניו" מתרחשת ברובע בלוויל בפריס. השם אירוני: בלוויל פרושו בצרפתית: עיר יפה. פריס התיירותית, עיר האורות המופלאה, מרכז האומנויות והתרבות, המוכרת לנו, לא קיימת ברומן המתאר את "החצר האחורית" של הבירה הצרפתית. **אנשי הרובע מפחדים מהמשטרה, כי היא**

יכולה לעצור אותם ולגרשם מצרפת. פחד נוסף הוא מהממסד, לשכת הסעד שיבואו לקחת את הילדים הלא חוקיים וישימו אותם במוסד. פחד אחר הוא ממשד הבריאות: רוזה מפחדת שיאשפזו אותה בבית החולים ויאריכו את חייה בהיותה "צמח".

ברומן מוצגים "חוקי הג'ונגל" כטובים מחוקי המדינה הממוסדת. חוק המדינה מאלץ, לדוגמה, למסור את הילדים הלא חוקיים. אך על פי חוקי הטבע הלבאיה אינה נוטשת את ילדיה. "גברת רוזה אמרה, שאצל החיות זה הרבה יותר טוב מאשר אצלנו, כי להן יש חוק הטבע... הלבאיות מוכנות אפילו למות ולא לסגת. זה חוק הג'ונגל" במרכז היצירה עומד מעין פנסיון/מעון בתי המנוהל על-ידי רוזה, אישה יהודייה, ניצולת שואה וזונה לשעבר, המטפלת בילדי זונות, אשר הופקדו אצלה למשמרת.

הדמויות –

רוזה: מה הופך את רוזה ל-"דמות עגולה", מורכבת, בעלת "אשכול תכונות" מגוון ומעניין? בין השאר, השילוב הזה בין כוח וגם עדינות נפש. גברת רוזה כבת 65, ילידת פולין, שרדה את השואה (באושוויץ), זונה לשעבר ודומה שכל חייה היא עוסקת ב-"הישרדות". היא אישה גדולת ממדים וקשוחה, אך למרות כל אלה קיימת בה עדינות. רוזה סובלת מפוסט-טראומה וחוסר אמון בצרפתים. בהסתר היא יורדת מידי פעם ל"חור היהודי", המקלט היהודי שלה, במרתף הבנין הישן בן שש הקומות, שהיא בקושי עולה במדרגותיו. במרתף יש לה מעין ערכת הישרדות יהודית. העובדה שמומו, שעוקב אחריה, מגלה את המחבוא הסודי - מקרבת ביניהם, יש להם סוד משותף ואמון הדדי.

מומו: הוא המספר בגוף ראשון ובמילים שלו את חוויותיו. זהו סיפור שכתוב כמונולוג. הוא מגיע לרוזה בהיותו כבן שלוש והגילוי שאהבתה תלויה בכסף שהיא מקבלת עליו היא אכזבתו הראשונה. בהמשך הסיפור עניין זה מתהפך כאשר הוא מגלה שלמרות שהמחאות פסקו להגיע - רוזה ממשיכה לטפל בו. לאורך הרומן מומו עובר תהליך של התבגרות. החיים בביתה של הגברת רוזה לוו במחסור, במלחמת קיום יומיומית, בחוסר ביטחון ובאיום של מוסד הסעד. מילד קטן הופך מומו ליד ימינה של רוזה, ובהמשך הוא נאלץ להתמודד עם מחלתה המחמירה. מומו מתגלה כבעל תושייה, כמנהיג אנושי ורגיש בדרך הטיפול ברוזה. נער שלמד את חוקי החיים ויודע הישרדות מהי. לאורך הרומן מומו מחפש אהבה ותשומת לב. דוגמאות:

- את האהבה שבו מפנה מומו לכלב סופר אותו גנב מכלביה
- מותה של רוזה, האדם הקרוב לו ביותר משאיר אותו בודד.
- מומו גם גונב על מנת לזכות בתשומת לב
- על מנת להתנתק מעולם המציאות בונה לו מומו עולם דמיון. באמצעות הדמיון משלים מומו את מה שחסר לו במציאות.

המבחן האנושי המופלא לאהבה הגדולה שבין מומו לרוזה מתרחש בסיום היצירה. רוזה, המצויה על ערש-דווי, משביעה את מומו שלא לאשפז אותה בבית החולים וזה מקיים את הבטחתו (צוואתה הרוחנית). הוא מוריד את רוזה ל-"חור היהודי" וזו עדות להתבגרותו.

ושימו לב **לחילופי התפקידים**, לתהליכי ההתפתחות המתוארים ברומן: מומו כילד עזוב ובודד היה תלוי ברובה, האם התחליפית, ובהמשך – היא במידה רבה הפכה לתלויה בו.

הלביאה - מומו שחיי במציאות בה האמהות כן נוטשות את ילדיהן קרא ללביאה שלו כמעט כל לילה. הלביאה היא סמל עבור מומו, והיא מייצגת את האם החסרה וממלאת את מקומה.

ארתור - מומו יוצר לעצמו חבר. הוא לוקח מטריה מלביש אותה ויוצא איתה להופעות ברחוב. מומו מטפל בארתור באהבה וכשנשבר בו משהו הוא מתקן ומשפץ אותו.

אדון חמיל - המוסלמי-דתי, מוכר השטיחים בעל העיניים היפות – מורו הרוחני של מומו. אצלו מנסה מומו לברר האם אפשר לחיות ללא אהבה? ועימו מתקרב מומו לשורשיו המוסלמיים. חמיל שימש למומו "חונך". הוא צבר הרבה ניסיון וחוכמה, הן בשל גילו המופלג והן בשל ספרים שהרבה לקרוא – ובראשם "עלובי החיים" מאת ויקטור הוגו. הוא לימד את מומו קרוא וכתוב, ועימו היה משוחח בעת מצוקה. ממנו הוא למד שאין המעמד החברתי מעיד על מידותיו של האדם, אלא אופיו של כל אדם (בלי קשר למצבו הסוציו-אקונומי) הוא שקובע בסופו של דבר את איכויותיו האנושיות.

גברת לולה - מוצאה מאפריקה, ה-"מחופשת" - טרנסג'נדרית. מומו מעיד עליה שהייתה משהו בלתי רגיל ולכן חיבב אותה. לולה מסייעת לרוזה מבחינה כלכלית, מביאה לה מצרכי מזון, על ערש דווי מתעניינת בשלומה של רוזה. מורגש מאוד שהסופר עצמו מלא אהדה כלפי הדמויות שבעיניו הן לא נורמטיביות, הוא מתאר אותן דרך עיניו של מומו ללא שיפוטיות והתנשאות. ייתכן שזו מנת חלקו של הקורא הבורגני של הספר ביחסו בחיים כלפי "טיפוסים" מעין אלה.

סוגיות המוצגות ברומן -

- הרומן עוסק כמובן בסוגיות אוניברסליות, כגון מרכיבי הזהות העצמית, התמודדות עם מצוקות הקיום האנושי, הבדידות הגדולה וחיפוש האהבה
- ביקורת חברתית מגוונת - התעלמות החברה מאלה החיים בשוליה, הצביעות החברתיות, היחס המחפיר לזקנים, בעיית הזנות, ניגוד בין חוק לבין חסד. האם זה מוסרי למנוע מנשים לממש את זכותן להביא ילדים לעולם בשל אורח חייהן?
- "משפחה היא דבר חסר משמעות" (רוזה מסבירה למומו): קשרים אנושיים יכולים להיות משמעותיים ומחייבים יותר מקשר דם. רוזה איננה האם הביולוגית של מומו אך היא הדמות הכי קרובה אליו, בעוד שלאביו הביולוגי, כנראה, מומו מתייחס באדישות מפתיעה ומעדיף להישאר אצל רוזה.
- יש המוצאים ב-"כל החיים לפניו" גם רומן בעל היבטים היסטוריים-לאומיים במובן זה שהוא מטפל בשתי בעיות 'יהודיות' שהטרידו ככל הנראה את הסופר בן העם היהודי: השואה וביקורתו על החברה הצרפתית. היחסים בין יהודים לבין ערבים והצעת הפתרון הישראלי. ראו **איזה יחסים מופלאים יכולים להרקם בין יהודיה לערבי, בלי דעות קדומות, בפתיחות לכל הגזעים והדתות, בעירוב יידיש וערבית.**

